COMEMORAREA UNUI VEAC ȘI JUMĂTATE DE ȘCOALĂ ROMÂNEASCĂ IN TURTUCAIA

Discurs rostit la Turtucaia în ziua de 22 Mai 1927.

Ziua de astăzi nu este excepțională numai față de cele obișnuite, este excepțională chiar între cele excepționale. Evenimentul pe care-l sărbătorim astăzi nu numai încântă, dar și uimește; din el nu pleacă numai un fior de mândrie, dar am putea zice un fior de minune.

Aci, la sudul Dunării, unde strămoșii noștri au cedat repede pasul popoarelor străine; aci, unde aripa românismului oficial nu s'a întins decât sporadic, să găsești o școală românească, veche de 150 de ani, cum nu vor fi existând multe școli nici dincolo de Dunăre, unde românismul a fost mai compact și s'a putut apăra mai bine!

O școală durabilă nu este un accident și nici o creație artificială. O școală n'o poți sădi într'un pământ care n'o vrea și mai mult chiar, într'un pământ care n'o cere. Lumina n'o poți vârî cu de-a sila în suflete, ca într'o casă. Dar chiar dacă sila ar avea vreo putere, e momentul să spunem că pe aceste meleaguri au fost puteri care voiau să nu fie, iar nu să fie școală românească. Și totuși, o asemenea școală s'a întemeiat acum o sută cincizeci de ani! S'a întemeiat și a durat ca o candelă care strălucea neîntrerupt lângă icoană, modestă, dar vigilentă, umilă, dar sfântă. Cât timp autoritatea Statului nostru nu se întindea pe aici, dânsa i-a ținut locul; iar când stăpânirea noastră s'a lățit prin locurile acestea, dânsa i-a dat cea mai bună mărturie a drepturilor

noastre. Ea spune că drepturile acestea nu sunt de ieri de alaltăieri, și nu decurg din lăcomie imperialistă, ci au temeiuri mai adânci și mai sacre, tot așa cum au avut toate revendicările noastre. Oriunde am râvnit să ne întindem, n'am făcut-o ca să robim pe alții, ci ca să desrobim pe-ai noștri. Și dacă vremurile au adus printre ai noștri și alte seminții străine, noi le zicem: stați liniștite pe locurile unde v'a adus destinul, noi am suferit prea mult pentru a face pe alții să sufere; prindeți-vă în hora noastră și potriviți-vă pasul după cântecele noastre, care sunt așa făcute, că pot să mângâie pe oricine și să exprime voia orișicui.

Școala din Turtucaia a fost opera spontană a sufletului românesc, înfipt puternic pe aceste meleaguri sbuciumate.

Se cuvine totuși să recunoaștem că stăpânirea otomană a fost tolerantă și nu s'a gândit să prigonească acest umil focar de lumină. Și dacă observăm că turcii nu se purtau la fel cu alte popoare creștine căzute sub stăpânirea lor, această excepție n'a fost numai spre folosul, dar și spre cinstea noastră. Aceasta dovedește încă o latură frumoasă a sufletului românesc, grație căreia ai noștri s'au putut bucura de un tratament de favoare: perfecta lor loialitate față de Statul căruia aparțineau.

Oricare vor fi fost simțimintele lui intime, pretutindeni poporul nostru a fost mai corect și credincios, niciodată n'a turburat cu uneltiri urîte rânduiala țării în cuprinsul căreia se găsea. Și poate și de asta, la ziua mare a socotelilor, Dumnezeu l-a avut mai deaproape în grija sa cerească.

După 1878, când puterea turcească a fost împinsă mai spre sud și pe locurile acestea a venit altă stăpânire, a început o eră mai aspră pentru instituțiile noastre, deși lealitatea poporului român trecuse neștirbită în zestrea noului stăpânitor.

Și când ne gândim că la schimbarea stăpânirii ajutasem și noi cu armatele noastre!

Soarta ne-a pus veșnic în grele dileme. Când am pornit deunăzi să desrobim Ardealul, părea că jertfim Basarabia. Tot așa când am pornit războiîn 1877, câștigam independența României, dar agravam prin preschimbările generale ale războiului, destinele Românilor din sudul Dunării.

Și totuși există o răsplată pentru cugetul drept și curat!

Și acum, când cei 150 de ani ai eroicei școale se comemorează între fruntariile României, se cuvine să pomenim cu pioasă recunoștință, șirul de apostoli cari au întreținut graiul nostru și au crescut copiii cu carte românească. Amintim pe lângă dascălii localnici, pe cei ce veneau de aiurea cu toiag de pelerini, adevărați rapsozi, care băteau drumurile cu cărțile în traistă, părăsindu-și liniștea de acasă, pentru a se devota aicea cauzei naționale. Astăzi nu mai putem prididi de profesorii dela periferie, cari își cer detașarea la centru. Au fost totuși vremuri, în care apostolatul nu era o vorbă deșartă și dascălii din Capitală veneau aci la Turtucaia, în condiții nesigure și grele, pentru a nu lăsa să se frângă stâlpul conștiinței românești.

Pe dascălii morți să-i deștepte pomenirea unui neam care știe cât datorește sacrificiului înaintașilor. Pentru cei vii, am adus insigne de distincție și cinstire. Celor ce vor veni în viitor, nu le-aș putea spune mai cuprinzător și mai bine decât rostind această frază: « Urmați pilda și fiți la înălțimea acelor cari au fost. »

I. PETROVICI

MOMENTE SOLEMNE

EDIȚIE ÎNTREGITĂ

CASA ȘCOALELOR

1943